

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

72.

Karlovi vari.

Karlovi vari so prve toplice česke, ter sploh ene najslavnejših na vsem svetu. Mesto stoji v ozki dolini ob Tepli, ter je opasano s strmimi, toda gosto zaraščeni hribi. Stanovnikov ima okoli 10.000. Zeló stara je cerkev sv. Andreja, v kateri je ena slika Leonarda da Vinci. Pri mestni hiši stoji kip Karola I. (IV.) češkega kralja in nemškega cesarja, ki je na lovu na te toplice zadel. Kar se tiče raznih poslopij, gré omeniti premnogih na vse strani ugodljivih gostilnic, izmed dobrodelnih naprav pa so spomina vredne nastopne: bolnišnica za uboge tujce, bolnišnica za posle, bolnišnica za ubožne meščane, in kopališče za ubožane dostojanike, ustanovljeno 1839. l. od Jagerskega nadškofa Pyrkerja.

Po Karlovih varih hrepené premnogi bolniki, toraj prihaja leto na leto do 25.000 gostov zdravja iskat, ali vsaj polajšanja. Vrelcev je 17, in izvirajo na malem prostoru prav blizu vkup iz razpoklin trdega granita. „Šprudelj“ je prvi, najmočnejši, najvažnejši in najizdatnejši topli vrelc, topline ima 59° R., tedaj je najtoplejši vrelc v vsi Evropi. Z velikim šumom paha vodo s sebe, v eni minuti je vrže do 1659 litrov. Ta topla voda se kadi, zato je napeljana v posebno napravo, v kateri ji čad pobirajo, potem se izliva v velik okrogel vodojem, s katerega jo zajemajo gostom. Dvesto korakov od šprudlja izvira „grajski vrelc“, ki ima topline 42° R.; pijó ga še le kakih osemdeset let sem. Nekoliko toplejši so „novi vrelc“, „Terezijin vrelc“ pa „mlinarjev vrelc“, topline imajo po 45 do 50° R.; pijó jih dobrih 130 let sem. Skoro tako topel, kakor šprudelj je tudi Bernhardov vrelc, toda malo so ga pili do sedaj, kakor tudi še dva druga skoro isto tako topla; nekateri so še nedotaknjeni. Večinoma izvirajo ti vrelci v Tepli. Razen toplih vrelcev imajo še par mrzlih, zasledili so jih 1853. l., in eden je železnat. Vsi topli vrelci izvirajo z enega samega vročega toka, čegar kotel stoji v onih globočinah, v katerih je zemlja še vsa razbeljena in tekoča. Tudi so vsi enakih sestavin in do malega v enakih množinah; razloček in učinek biva samo v tem, da so eni toplejši od drugih. Toplejši vrelci so oni, kateri nižje izvirajo; šprudelj na primer je zato najtoplejši, ker je najnižje zajet, prav pod Teplo. S teh toplih vrelcev privrè leto in dan tolika množina vode, da bi napolnila pet črevljev globoko in poldrugo miljo obsežno jezero.

Na tople vrelce hodijo topličarji pit, na mrzle se hodijo kopat. Ti topli vrelci slovó po vsem svetu, in slednjé spomladi začnó dohajati bolniki v to tiho dolino. Karlovarska voda prav čudovito deluje v raznih trdovratnih, dolgih boleznih. Osobito jo priporočajo za bolezní v želodcu, na jetrih, na slezeni in na obistih; tudi za trdovratni protin jo svetujejo. Premnoge bolnike do dobrega pozdravi, a če tega ne, pa vsaj zmanjša bole-

čine ter učini, da se bolezen po več let ne povrne. Vsakega leta dojde po nekoliko bolnikov z vzhodne in zahodne Indije, pa še od drugej, da poskusijo tu poslednji pripomoček zoper grozno svojo tropsko bolezen, in nekateri se pozdravijo.

Zdravljenje se prične z mrzlejšimi, polagoma delujočimi vrelci, z mlinarjevim, grajskim in Terezijinim. Šprudelj sicer za čudo brzo deluje, a je treba bolniku previdnosti, nobeden naj bi ga ne hodil pit preje, preden mu ni zdravnik dovolil. Odrasli bolniki dobivajo zjutraj po 10 do 15 kozarcev. Zdravljenje traja navadno pet ali šest tednov junija in julija mesca. Mnogi gredó potem za 14 dni v Frančiškove ali pa v Marijanske toplice.

Z vodo Karlovarske je tudi velika trgovina, vsakega leta razpošljejo do 3.000.000 steklenic na vse kraje sveta, in s šprudlja napravljene soli okoli 40.000 *kg*. Za glavne saisones junija in julija se prične pitje uže ob petih zjutraj, in tedaj je tolika gnječa in tako porivanje pri glavnih vrelcih, da je treba čakati po četrť ure, preden je moči priti na vrsto. Med sviranjem bande vró gostje po kolonadah in ulicah. Ako jih pazljivo opazuješ, najti hočeš med njimi zastopnike vseh znanejših narodov, in to ne samo evropskih, ampak tudi z družih kulturnih pokrajin sveta.

Karlovi vari namreč niso zabavno kopališče, kakor nekatera druga, temveč pravo pravcato zavetje za bolnike. Kaj pa, da tudi tu noben gost ne pogreša navadnih zabav, tudi tu se razvija prav velikomestno, toda neprisiljeno življenje. Zategadel so Karlovi vari svetovno kopališče v vsakem oziru. Temu vrlo pripomaga tudi lepota in raznolikost slikovite okolice, pa prijaznost in sočutnost stanovnikov, ki pomilujejo vsakega gosta zaradi bolezní. To pa gostom dobro dé, to jih razvedruje in razveseljuje. Po stari navadi sprejmejo vsakega novega gosta z glasnim trompetanjem z zvonika, kar napravlja ugoden utis na novinca, ter razveseljuje tudi ostale čemerne topličarje. Za večera napravi mestna godba podoknico novodošlecu, in pri tej prilíki se nabere zopet polno radovednega občinstva. Po vsem tem se novi gost kmalu privadi tujemu kraju in tujim ljudem, ki so bili prileteli z vseh krajev sveta in govore v raznih jezikih. Vsako popoldne igrajo bande na več krajih v mestu in v okolici, zvečer so besede, gledališke predstave, bali, in druge zabave, kakor v velikih mestih. Vsak se gré zabavat, kamor mu kaže. Najbolje pa zabava goste krasna priroda okoličina. Okrog mesta se vijejo prijetna šetališča po senčnatem gozdu, in so tako ugodno izpeljana, da se morejo tudi debelci povoljno izprehajati. Drugi se vozijo po dražestni okolici ob Tepli in Ogri, in na primernih mestih jih vabijo gostilne ali kavane na pokrepilo, ako je koga volja. Za kratek čas imajo tu in tam tudi tehtnic, da debeli bolniki morejo zvedeti, za koliko so uže shirali. Karlovi vari namreč so najboljše toplice za debele in rumene bolnike. Kdor je tedaj debel ali rumen, pa ne samo v telesnem, temveč tudi v denarnem oziru, naj le gré v Karlove vare, odleglo mu bode gotovo, vsaj v enem oziru.

Za slovó stopimo še na pokopališče. Grob pri grobu, kakor drugej, ali od kod vse so došli ti pokojniki! Marsikateri trpin je tu odložil popotno palico za vselej in se vlegel v tiho jamico. Na grobéh stojé razno izdelani, dragoceni spominiki z napisi v raznih jezikih. Vsak se pomudí najraje in najdalje pri onih spominikih, kateri imajo napis v njegovem materinskem jeziku, pa tudi pri onih, pod katerimi počivajo osobito znani ali sploh priljubljeni pokojniki.

Odprimo dr. Preširna, stran 167. Kaj velí?

Dolgost življenja našega je kratka.

Kaj znancev je zasula že lopata!

Odprte noč in dan so groba vrata;

Al dneva ne pové nobena prat'ka.

Toraj: „memento mori!“

Politične stvari.

Iz avstrijske delegacije.

V avstrijski delegaciji združuje se vse delovanje v edinem pomenljivem finančnem odseku. Ta je do sedaj rešil tri predmete: Proračun ministerstva unanjih zadev (poročevalec grof Franc Thun), — skupno finančno ministerstvo, skupni najvišji računski dvor in pa skupni dohodki iz carine (za vse tri predmete poročevalec dr. Poklukar) in pa proračun za vojno mornarico (poročevalec dr. Tonkli). O prvem predmetu poročale so „Novice“ uže v svoji zadnji številki, izrekoma o izjavah ministra Kalnoky-a, gledé naših unanjih razmer. — Pri poročilu o skupnem finančnem ministerstvu pri naslovu pokojnin tega ministerstva naglašal je poročevalec, da so v teku tega leta pokojnine izredno visoko narastle, ker za tekoče leto proračunane še na 50.000 gold., stavijo se v proračun prihodnjega leta uže na 63.500 gold., kar od tod izvira, da se je v teku tega leta upokojilo 5 višjih uradnikov, med njimi več, ki še niso dopolnili 40 službenih let, izrekoma to velja o upokojenem sekcij-skem načelniku pl. Mercy-u, ki vživa pokojnino nad 4000 gold., akoravno ni videti, da bi bila njegova delavna nezmožnost tako trdno dokazana, ker je iz javnih listov znano, da je po vpokojenji svojem, vstopil v tukajšnjo banko „Creditanstalt“ kot vodja, kar mu daje gotovo več in težjega posla, kakor ga je imel v finančnem ministerstvu, vrh tega pa ima še posel upravnega svetovalca pri južni železnici. — Na teh podlagah vpraša poročevalec finančnega ministra Kallaya, ali se je pač pri vpokojevanji tega uradnika strogo oziralo na pokojninski pravilnik z dne 12. novembra leta 1870. — Minister je odgovoril, da se je to zgodilo, da je vpokojeni sekcij-ski načelnik priložil svoji prošnji popolnem neovrgljivo zdravniško spričevalo, da se je pa minister tudi osebno prepričal o bolezni (nervoziteti) njegovi uže prejšnje leto, ter mu je moral zarad tega potekli dvamesečni odpust podaljšati. Po starejih naredbah je vpokojenim dopuščeno, da si iščejo dostojnega

postranskega zaslužka in v tem slučaju ministru ne more biti mar, ako se privatne družbe zadovoljijo z manj vredno delavno močjo. — Poročevalec je na to ministru odgovoril, da sicer nikakor ni dvomil, da se je minister v obliki držal določeb cesarske naredbe z dne 12. novembra 1870. l., toda časništvo je to osobno vprašanje razpravljalo in stvarno nasprotje med dejanskim dolovanjem omenjenega vpokojenca pred vpokojenjem in potem se ne dá tajiti.

Znano je, da je madjarski vpliv znal doseči, da je Mercy-a spravil v najpomembnejši denarni in pa železniški zavod avstrijske države — in to je pravo jedro tega osobnega vprašanja.

Nekoliko razgovora povzročilo je dalje poročilo dr. Poklukarjevo o skupnih dohodkih iz carine, ker je med dohodke skupnega proračuna sprejeta svota iz tega naslova letos vsled računanja sprejetega po novi trgovinski pogodbi med Ogersko in Avstrijsko memo vlandskega leta postala za 23 milijonov večja za to, ker more sedaj vžitninske povračila vsak del države odslej plačevati iz lastnih, in ne več kakor do sedaj, iz skupnih dohodkov.

Ker se je v zadnjem zasedanji delegacij v dotičnem poročilu izrekla želja, da naj obestranska finančna ministerstva v predlogih v temeljita predloženo svoto dohodkov iz carine, dotična ministerstva pa tej želji v tej obliki nista vstregla, izrekel je dr. Sturm svojo zadovoljnost, da si je poročevalec preskrbel pri našem finančnem ministerstvu in da je to tudi do besede sprejel v svoje poročilo.

Pri razpravi proračuna za vojniško mornarico, o katerem je dr. vitez Tonkli poročal finančnemu odseku minuli petek, sprejela se je točka njegovega poročila, v kateri se je izrazila nekako zaupnica za poveljnika mornarice baron Sterneka. Temu so nekateri člani odbora ugovarjali in ker se večina pred, glede tega vprašanja ni razgovorila, pokazalo se je pri glasovanji enako število glasov za in proti predlogu poročevalčevem in načelnik odborom grof Kinsky odločil je za predlog poročevalca.

Minuli ponedeljek dné 14. t. m. razpravljaj se je redni proračun vojnega ministerstva. Začetkom seje vprašal je poslanec grof Falkenhayn vojnega ministra, ali in oziroma, kako se je porabil vlaški izredni kredit 52 milijonov, oziroma, ali minister smatra ostalo svoto še za potrebno. Gledé ostanka, o katerem se čuje, da znaša okoli 20 milijonov, rekel je grof Falkenhayn, da bode stavil predlog, da se kredit gledé te svote prekličé.

Vojni minister poročal je po tem precej na drobno, toda zaupno, o porabi onega kredita 52 milijonov, ter je priznal, da je ostala od tega kredita neporabljena svota nad 22 milijonov in da izreka prepričanje, da se ta kredit ne sme več porabiti, izrekoma tudi za to, ker so se politične razmere od letošnje spomladi izdatno zboljšale. — Potem bil je predlog grofa Falkenhayna sprejet, da se neporabljena svota izrednega kredita ne